

Laurits Debes, abbabeiggi Øssur, var við til at byggja Stóragarð.

Stóragarður byrjaði í Válgaravík yviri við Strond. Hon hefur fingið navn við av, at skerið í víkini skal líkjast einum válgara.

Einki er so gott sum ein omma

Sum lítill svav eg í seingini hjá mammu og pápa. Tá Oddvør var fødd í 1932 flutti eg 2 ára gamal inn til ommu at sova. Omma var ógvuliga góð við meg. Seingin hjá henni stóð í kamarinum uppi yvir loftstrappuni. Ofta, tá ið hon kom upp trappurnar á veg í song, hoyrði eg hana siga »vælsignaður nú kemur omma«.

Eg minnst at hava verið eftir hoyggi við ommu. Hon fylti í sekkin og so til gongu heim. Hvílt var uppi á høvdini heimanfyri hjá abbabeiggja, Laurits Debes. Har setti hon sekkin frá sær eina løtu, so til gongu heim eftir traðunum.

Omma, Jacobine Sophie Danielsen, var fødd í 1868 og doyði í 1947. Hon flutti niðan til okkum, tá ið hon varð einsamall eftir í húsini niðri í Eyri. Húsini vórðu tá leigað út.

Tey, ið leigaðu, komu eina ferð um mánaðin niðan til okkum við leiguni. Omma goymdi pengarnar í eini skuffu í kommoduni á kamarinum.

Tá leigan kom fór hon í býin við okkum at keypa okkum okkurt. Fyrst fóru vit oman til skósøluna Demmus. Hetta var har Steinatúni er í dag. So oman til Sofus Dahl Christiansen, hann seldi klæðir. Hetta var í Tórsgøtu, har City er í dag.

Omma plagdi eisini at hava meg við, tá hon fór at vitja vinkonuna »Vægter« Lovisu, ið búði í Skipara Hansens gøtu. Húsini eru fastbygð við skipara Hansens hús og húsini hjá »Stóru

Sannu«. Hesi 3 hús eru nr. 129-130-131 á gamla havnarkortinum frá 1864. Har verða tey nevnd í Árnafirði.

Skipari Hansen búði í Skipara Hansens húsi. Brillumaðurin kravdi í síni tíð skipar Hansen til los. Hann fjaldi seg men var funnin undir einum stórum steini ímillum R.C.Effersøegøtu og ítróttarhøllina á Hálsi. Hesin steinur er nevndur Skipar Hansens steinur.

Ein Aga komfýrur varð eitt framúr framstig tá í tíðini.

Komandi partur

Í komandi parti greiður Øssur millum annað frá realskúlanum, har Hans Andreas Djurhuus var lærari.

Ragnhild, mamma Øssur, greiddi frá í 1992

Eg hugsi um ta øguligu broyting, sum er farin fram í mínari tíð á øllum økjum. Lat okkum taka tey amboð, sum vóru í køkinum. Tá fiskur varð skrællaður, kom hakkibrettið og hakkiknivurin fram. Við hesum hakkaði man fiskin áleiðis, og fiskurin var síðan kroystur til knettir.

Manglifjølín var hent at rulla toyið við. Vaskigreiðurnar vóru baljur og vaskibretti. Petroliumskókarin við tveimum blussum, seinri avloystur av primus, vóru góðir hentleikar.

Á bróstinum í køkinum hekk kustur, feiublað og ikki at gloyma kveistur seymaður av lomvigaveingjum. 10 linjurs petroliumslampa gav eitt hugnaligt ljós og hita. Torvkassi var undir loftstrappuni. Jarnkomfýrurin bleiv bustaður, so hann skein langan veg. Klovin hekk á messinggelendararinum á komfýrinum. Messingaplátu á bróstinum frammanfyri komfýrin var til ringarnar á komfýrinum.

Til brenni í komfýrinum var torvið. Tey gomlu hildu skýming, áðrenn lampa bleiv tendrað. Tá sást glæman av glóðinum frá komfýrinum lýsa upp. Hetta var hugni!

Torvheiðar

Vit høvdu tvinnar torvheiðar. Einir lógu í Gundadali har Listarskálin liggur nú. Hinir vóru inni í Bu ella Ketturðini. Einasta húsið á leiðini var hjá Trónd Hansen.

Omma og mamma røktaðu og bóru alt torvið heim til hús í byrdaleypi. Tær báðar fóru ofta í lýsingini eftir torvi, áðrenn farið var til arbeiðis.

Seinri í tíðini, tá ið Sundsvegurin og bilar vóru komnir, fyltu vit torvið í sekkir og bóru tað við fetli undan fjallinum heilt oman á Sundsvegin. Tað var ein langur túrur, men væl bar til. Vit vóru von við at knossa. Heilsan var góð og arbeiðshugurin ikki minni.

Tað var ofta ringt at fáa mann at skera torvið. Tá varð gjørt gerðabýti við onkran mann, so vit ein annan dag bóru burtur fyri tann mannin.

Arbeiðsdagurin var langur hjá teimum gomlu. Millum máli var kl. 4. Eg minnst eg fór við millumála, tað var langur vegur frá niðri á Eyri.

Torv av Toftum

Undir fyrra heimsbardaga var trot á ymiskum vörum. Mjøl, sukur, petrolium og kol vóru skamtaðar. Tá bleiv nógv torv skorið, men tað var ikki nóg mikið. Vit máttu fáa frá bygðunum, serliga frá Rituvík. Handelsforeiningin fekk nógv torv haðani, og tað bleiv goymt á loftinum á Telegrafstøðini. Vit vóru fleiri ung, sum stáplaðu tað upp har.

Tað vóru nógvir traðarmenn í Havn. Teir flestu høvdu eina ella fleiri kýr, vit høvdu tvær. Eg var ikki von við hetta arbeiði, men tað var líka gott at leypa í tað sum at krúpa í tað. Eg lærði meg at mjólka, og væl bar til, so vit høvdu altíð nógv mjólk. Vit høvdu fastar kundar serliga til børn og nýfðingar.

Hans, maðurin, var fjallmaður í fyra høgum, í Norðradali, Hoyvík, Húsahaga og hjá Poul Müller. Mangan høvdu vit meira enn ein veðragjóling standandi á bási í fjósinum í kjallaranum við síðuna av neytunum. Dunnur vóru í rúmi undir trappuni til úthurdina. Vit høvdu hønur, ið kundu ganga út og inn í fjósið. Vagl og reiður var á veggnum.

Arbeiðsdagurin var langur. Sum dømi kann nevast, at handlarnir lótu upp kl. 8 og stongdu kl. 8. Hetta gav 12 tímar.

Vit høvdu trøð yviri við Strond. Aftaná Ólavsøku byrjaðu vit at hoyggja. Terrin var betri nú enn fyrr. Børnini dæmdu væl at hjálpa í hoynum. Eisini var gott at spæla niðri við strondina. Serliga var tað ein hylur sum kallaðist »grøni dammur« sum børn plagdu at svimja í.

Lærdu danskt í skúlanum

Skúlar høvdu vit góðar, eg gekk so í komunuskúlanum. Vit lærdu eina rúgvu, nógv var at duga uttanat á donskum, tað var ikki loyvt at brúka føroyskt.

Vit høvdu søgu millum annað um Gorm den gamle og Harald Blátand. Kongarekkinu skuldu vit duga, men Kamban var ein sera góður søgulærari. Hann segði okkum eisini eitt sindur um føroyska søgu.

Somuleiðis var Jógván Waagstein sera góður sanglærari. Har fingi vit eisini loyvi at læra nakrar føroyskar sangir. Hann prøvaði stemmur, tók burturúr tey frægastu. Tey eg minnst, vóru Olevína á Kamarinum, Reyða Elsa, Bi, Alex í Horni og fleiri.

Húsini vóru smá tjøraði við flagtaki, gøtuljósið var petroliumslýktir. Poul á Jagri kom við stiga og tendraði tey. Hóast Havnin var lítill vóru nógvir skúlar, almuskúlin, real, fleiri privatskúlar. Petur Háberg hevur greitt frá teimum í Hugbirtingum. Hann nevndi ikki Amalie Bærentsen, har gekk eg eisni í skúla, fyrst í Avhaldinum, síðan í Meinigheitshúsinum.

Eisini vóru nógvir handlar. Eingin skómakari er í Havn í dag. Teir vóru seks tá. Tey flestu brúktu rotuskógvar, tuflur og galosjur, men væl hevur borið til. Eg haldi vit høvdu tað gott í Havnini. Nógv arbeiði var sum við lossing. Eisini var nógvur útiróður.

Tá eg vaks upp var eingin koyring, onkur hestavognur við kóli ella tøðum var at síggja, spæliplássið var niðuri í Eyri ella niðri á sandinum.

Livihátturin var góður tó við sparsemi. Børnini vóru væl klødd, tá tey fóru í skúla. Onnur klæðir vóru at spæla í. Tey vóru lappaði, og hvør sokkur bleiv stoppaður.

Stóragarður

Ragnhild nevndi Stóragarð í seinasta parti. Her kann setast inn eitt brot úr Hugbirtingum hjá Petur Háberg. Í eini av sínum greinum um Stóragarð hevði hann umrøðu av einum teirra, sum bygdi hetta megnar verk, nevniliga Laurits Debes, sum var abbabeiggi Øssur.

Petur hevði prátað við dóttir hansara, Louisu, sum tá var 92 ára gomul:

– Vit tosaðu um arbeiðsdagin hjá Lauritsi, nei ikki hevði hann 48 tíma viku. Átta ára gamal fekk hann leyp, og tað hoyrði til hansara fasta dagsverk klokkan fyra um morgunin at fara eftir torvi. So var hann politistur. Tveir høvdu vakt í senn, annar fór at patruljera, meðan hin var eftir á vektarstovuni á Skansanum. Hann fekk so loyvi til at velta ein fittan part av Skansatrøðni. Afturat tí fekk hann eitt skeppumál av korni um árið. Louisa minnst, at tær mólu á kvørn, sum var keypt í Noregi. So velti hann eisini á síni egnu trøð og tók lut í øðrum arbeiði, sum til dømis bygging av kommunuskúlanum.

Laurits var giftur við Onnu Mariu ú Hvalvík. Hon hevði tænt hjá Finsen amtmanni og tók til, hvussu góður og spakfórur drongur Niels R Finsen var. Pápin plagdi at siga við hann, at helst mundi hann fara at verða prestur. »Nei«, svaraði hann, »heldur lækni – um eg í heila tikið verði til nakað!«

Um Louisu kann annars sigast, at hon doyði í 1984 úti við 100 ára gomul. Hon var gift við Hans Højgaard úr Rituvík. Ein sonur var Louis Højgaard, kendur frá Sjóvinnubankanum.

Ein dóttir er Laurina, sum er heili 102 ára gomul. Hetta er eisini ein partur av ættarsøguni hjá Øssuri.